

שהיה בעזרה, והיו המים שבכיוור מושקים למי הבור, ומים מחוברים לקרקע אינם נפסלים בלינה.⁽²⁾ ולפנות בוקר היו מעלים את הכיור מהבור באמצעות המוכני הזה.⁽³⁾

וכשהיו שומעין את קול גלגל העץ, הן אומרים: הגיע עת עבודתו!

קידש ידיו ורגליו מן הכיור. ונטל את מחתת הכסף ממקומה, ועלה במזרחו של כבש לראש המזבח.

ופינה את הגחלים של המערכה אילך ואילך [לכאן ולכאן], בשביל להגיע לגחלים

ולא היו רואין אותו. משום שגובה הכבש היה מסתירו מעיני הכהנים שהיו בעברו השני.

כז-ב ולא היו שומעין את קולו, עד שהיה מעלה את הכיור מבור המים. שאז היו שומעין את קול גלגל העץ, שעשה אותו בן קטין להיות מוכני [גלגלת] לכיור.⁽¹⁾

מי הכיור נפסלים בלינה, כיון שהם קדושים בקדושת הגוף. שכל דבר הקדוש בקדושת הגוף נפסל בלינה. וכדי למנוע את פסול לינה היו משקיעים את הכיור ומימיו שבתוכו [קודם הלילה], בתוך בור המים

וכתב: אפשר שרבינו מפרש כשני הפירושים. וכאן כתב האחד, ושם כתב האחר. והתוספות יום טוב תמה על דבריו, וכתב שדוחק הם. ופירש דשני הפירושים עולים בסגנון אחד. שהיה אכן כלי סביב הכיור שבו היו ממלאים מים. ואת אותו הכלי, היו משקיעין בור.

(ודבריו צריכים עיון. דהרי כתב הרמב"ם שאותו הכלי של חול היה, בשביל שלא יפסלו המים בלינה. ואם כן, למה הוצרכו להשקיעו?).

2. וכשהמים מחוברים למי המקוה, בטלה קדושתם ואינם נפסלים בלינה. ועוד, שבהיות המים שבכיוור מושקים למי המקוה הם אינם נחשבים אז כמים הנמצאים בתוך כלי, אלא כחלק ממימי המקוה. וכשהם במקוה, אינם נפסלים בלינה. מהר"י קורקוס, פרק ה' מביאת מקדש, הלכה י"ד.

3. ופולגתא היא בזבחים כ"א. דלחד מאן דאמר כך הוי. אבל לאידך מאן דאמר, היה נשמע הקול כשהיה משקיע שוב את הכיור בבור, לאחר שקידש ידיו ורגליו, בשביל שלא יפסלו מימיו

הלך יחידי. שלא היה לו צורך בכהן אחר שיחזיק לו את הנר, בשעה שמקדש ידיו ורגליו. עוד כתב, דלא קאמר דאסור לאחר ליכנס עמו, אלא קאמר שאין לו צורך בכך. ולמאן דאמר דבקיודש ידים ורגלים חבירו מסייעו, הכא נמי היה נכנס עמו בשביל כך.

אבל לזה אין צריך שיזכה לכהן אחר להיות עמו, דמסייע אין בו ממש. וכל מי שרצה היה נכנס לסייעו בקידוש. אבל אם היה צריך כהן אחר עמו בשביל להחזיק לו נר, היה מזכה מלאכה זו לכהן אחר. וכיון שהיה האחר זוכה בזה, שוב אין שום כהן רשאי להתעסק בזה. וכמו דמצינו לענין מחתה דקטורת.

1. יומא ל"ז. והרמב"ם בפירוש המשניות כתב, שהמוכני הוא כלי שהיה סביב לכיור, שבו היו מניחים את המים בלינה. ולא נתקדש בקדושת כלי שרת, בשביל שלא יפסלו המים בלינה. וכן כתב בפרק ג' מבית הבחירה הלכה י"ח.

אכן לקמן בפרק ג' משנה ח', פירש כפירוש המובא למעלה. וכן כתב בפרק ה' מביאת מקדש הלכה י"ד.

וכבר עמד הכסף משנה בסתירת דבריו.

וירד מן המזבח⁽⁶⁾. ובשעת ירידתו היו פניו לכיוון דרום, שהרי הכבש ירד מצפון לדרום. וכשהגיע לרצפה של העזרה הפך פניו מדרום לצפון.

והיה הולך בעזרה לצד מזרחו של כבש, כעשר אמות⁽⁷⁾, ושם שפך את הגחלים. ולא

הפנימיות. והיה חותה [נוטל במחתה] את הגחלים המאוכלות⁽⁴⁾ [השרופות היטב] הפנימיות. כדכתיב "מן הדשן אשר תאכל האש". והו קרויות "דשן", משום שנעשו דקות. אבל החיצוניות אינן קרויות "דשן" אלא גחלים⁽⁵⁾.

בעמוד השחר.

4. ושיעור תרומת הדשן, נתבאר ביומא כ"ד., שהוא כמלא קומץ.

והמשנה למלך בפרק ב' מתמידין ומוספין הלכה י"ב, תמה על מה שהשמיט הרמב"ם דין זה.

ויש לומר דסמך על הא דתנן במנחות, "ה' קומצין הם". ולא קחשיב שם תרומת הדשן. ובהכרח דפליג תנא דמתניתין על ההיא ברייתא דיומא.

אלא דבירושלמי שם איתא דשיעורה בכזית. ואם כן, אכתי קשיא למה לא הביא הרמב"ם שיעור זה. מקדש דוד.

ויעויין באבן האזל, במה שכתב עוד ליישב בזה.

5. ולא היה חותה מהגחלים של עצי המערכה, אלא מגחלי האברים שנשרפו. דהא כתיב "אשר תאכל האש את העולה". ריטב"א, יומא כ':.

והמהר"י קורקוס בפרק ב' מתמידין ומוספין הלכה י"ב כתב, שאין דעת הרמב"ם כן.

והמזרחי בפרשת צו הביא כן בשם תורת כהנים. אלא דהראב"ד בתורת כהנים, ביאר את דברי התורת כהנים באופן אחר. ויעויין באבן האזל שם.

6. וזמנה של תרומת הדשן, במחלוקת תליא. דהתוספות ביומא ל"ג. כתבו, דהוא כלילה, קודם שיעלה עמוד השחר.

אבל הרמב"ם בפרק ב מתמידין ומוספין הלכה יא כתב "תורמין את הדשן בכל יום משיעלה עמוד השחר".

והמנחת חינוך במצוה קלא הקשה לדבריו, מהא דאיתא בזבחים כא ב דאחר שהיה מעלה את הכיור לקדש ידיו ורגליו היה משקעו שוב, בשביל שלא יפסלו המים בלינה בתחלת היום. ולהרמב"ם, הרי היה לאחר עמוד השחר.

וכן הקשה מהא דאיתא שם (כ א), דאם קידש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אינו צריך למחר לחזור ולקדש אף למאן דאמר "לינה פוסלת קידוש ידים ורגלים". ולהרמב"ם דזמנה הוא לאחר עלות השחר, בין כך ליתא לינה.

אלא דהרמב"ם בפרק ה מביאת מקדש הלכה ט כבר הרגיש בזה. וכתב "אף על פי שהוא מקדש קודם שתעלה השמש, אין צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום". ובהכי סלקי הקושיות הנ"ל. שהרי כתב דזמנה הוא קודם נץ החמה. ואף שמעיקר הדין, מעלות השחר מתחיל היום, לכתחלה נוהגות מצוות היום מנץ החמה. ואף לענין לינה, לכתחלה דיינינן לאותו זמן שבין עמוד השחר לנץ החמה, כלילה. מקדש דוד סימן ל"ב.

7. ואם תאמר, הא בעינן "ושמו אצל המזבח". ונהי דכבש כמזבח לכל דבר, מכל מקום היה לנו לקרבו אצל המזבח. ומקום זה מרוחק טובא. שהרי אורך הכבש היה ל"ב אמות. דל מינייהו שתי אמות שבראשו שהיו מעל הסוכב והיסוד, הרי ל' אמות. ומקום הנחת הדשן היה לאחר

לאוים שונים נאמרו בפסוק זה. **והכי קאמר קרא:**

א. **"לא תטע לך אשרה"** לשם עבודה זרה. שבנטיעה גופה עובר בלאו, אף בלא שעבדה.

ב. **"לא תטע לך כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך"**. שכל הנוטע אילן במקדש עובר בלאו. ואסרו חכמים כל בנין של עץ במקדש, אף שלא בנטיעה, משום הרחקה יתירה. ואסמכוה אהאי קרא דכתיב ביה "כל עץ". [רמב"ם פרק ו' מעבודת כוכבים הלכה ט' וי', על פי הכסף משנה שם⁽¹⁰⁾].

ולפי זה קשיא, איך בנו אכסדראות עץ בעזרה?

אמר רב חסדא: בעזרה היו **אכסדראות של בנין!** שעמודיהן היו אבן, ותקרה של אבן נתנו עליהן.

שנינו במתניתין: **היו בודקין והולכין וכו'.** העמידו עושי חביתים לעשות חביתים.

היה מפזרם, אלא צבר את הגחלים בערימה על גבי הרצפה. כדכתיב "ושמו אצל המזבח". ודרשינן: "ושמו" – שלא יפזר!

ומקום הנחת הדשן היה רחוק מן הכבש **שלשה טפחים**⁽⁸⁾. והוא המקום שנותנים בו את מוראת עולת העוף, ואת דישון המזבח הפנימי, ואת דישון המנורה⁽⁹⁾.

גמרא:

שנינו במתניתין: אלו מהלכין באכסדרה!

וקא סלקא דעתין השתא, דאכסדרה של עץ היתה.

והוינן בה: ומי הוּו אכסדראות בעזרה?

והא תניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר: מנין שאין עושיין אכסדראות עץ בעזרה?

תלמוד לומר: **"לא תטע אשרה, כל עץ, אצל מזבח ה' אלהיך אשר תעשה לך"**. ושני

ומשמע מהתם, דתרומת הדשן לא היתה נבלעת.

וכן מהא דרשינן, "ושמו", מלמד שטעון גניזה ואסור ליהנות ממנו, משמע שאינו נבלע במקומו. מפרש.

ודחו תוספות שם ראייה זו. דאיכא למימר דקרא לאו אניסא סמיך.

אי נמי, איצטריך קרא להיכא שחפרו שם והוציאו את הדשן, שאסור ליהנות ממנו. וכן פירש רש"י בסוף תמורה.

10. וכן כתב בפרק א מבית הבחירה" ואין בונין בו עץ בולט כלל. אלא או באבנים או בלבנים וסיד".

עשר אמות מצפוננו של כבש. נמצא שהוא בריחוק כ' אמות מן המזבח.

ויש לומר, דילפינן לה, מהא דכתיב במוראת העוף "והשליך אותה אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן". וקים להו לרבנן דאין "השלכה" בפחות מכ' אמות. ונמצא מלמד על מקום תרומת הדשן, שהרי באותו מקום הוא.

8. והלכה למשה מסיני היא. ראב"ד.

9. ואפשר שטעמה הוא, בכדי שלא ישחיר כותל הכבש. תפארת ישראל.

9. ואיתא ביומא כ"א, דמוראת העוף, ודישון מזבח הפנימי והמנורה היו נבלעין שם במקומן.

ואפייתיה. אבל לא הקטירום עד לאחר הקטרת אברי התמיד.

הדרן עלך בשלשה מקומות

פרק ראוהו אחיו

מתניתין:

ראוהו אחיו הכהנים [את הכהן התורם את הדשן] שירד מן הכבש לאחר שתרים, ומיד הם רצים ובאים לכיור, להיות מזומנים לעבודה⁽¹¹⁾. מהרו וקדשו ידיהם ורגליהם מן הכיור⁽¹²⁾.

לאחר שקדשו, נטלו את המזבחות [שגורפין בהן את הדשן ומפנים אותו לתפוח], ואת הצינורות [המזלגות שהיו מהפכים בהן את האברים], ועלו לראש המזבח.

האברים של העולות, והפדרים [האימורים]

והוינן בה: למימרא, דחביתין הוּו קדימי לכל עבודות היום?

והתניא: מנין שאין דבר קודם במזבח לתמיד של שחר?

תלמוד לומר: "וערך עליה העולה".

ואמר רבה לפרש: מדכתיב "העולה" בה"א הידיעה, ולא כתיב "עולה", משמע הכי: "וערך עליה" על המערכה, בתחלה את "העולה" החשובה, שהיא עולה האמורה ראשונה לכל העולות בפרשת הקרבנות בפנחס, והיא עולת התמיד. [רש"י, פסחים ג"ח:].

אמר רב יהודה: הא דקתני "לעשות חביתים", לא מהקטרתם על גבי המזבח מיירי, אלא להכינם בלבד. והיינו לחם מים המין לרביבה של סלת החביתין! שהיו חולטין אותה ברותחין קודם לישתה

דאסור אלא בהיכל ועזרה בלבד.

11. ואף דלא עסקו לאחר מכן אלא בגריפת אפר לתפוח ובסילוק אברים מן המערכה ובהולכת גזירין למזבח, דלכאורה לאו עבודות הן — הוצרכו לקידוש ידים ורגלים, משום עצם עליהם למזבח.

וכן משמע מפירוש המשניות לרמב"ם דקריבה למזבח אף בלא עבודה טעונה קידוש ידים ורגלים.

אלא דמרש"י בזבחים כ א משמע דמשום המלאכות עצמן הוצרכו בכך. וצריך לומר דאית ליה דגריפת האפר מכלל עבודת הוצאת הדשן היא. מקדש דוד.

12. והואיל ורצו לקדש ידיהם ורגליהם לצורך

והשיג עליו הראב"ד: והלא לשכת כהן גדול, של עץ היתה. וכן בשמחת בית השואבה, הקיפו את כל העזרה גזוזטרא. אלא לא אסרה תורה כל עץ, אלא אצל מזבח ה'. והיא עזרת כהנים משער ניקנור ולפנים. אבל בעזרת נשים ובהר הבית מותר.

ובהלכות עבודה זרה שם תירץ הראב"ד עצמו כל השגותיו כאן. דלשכת העץ דכהן גדול, של בית אבנים היתה. [ונקראת "לשכת העץ" מפני שהניחו בה עצים אי פעם. כסף משנה. ויעויין במהר"י קורקוס שם שפירש באופן אחר].

ובימת עץ של מלך, וגזוזטרא של שמחת בית השואבה, לא היו בנין קבוע אלא נעשו לשעתן.

והרדב"ז שם כתב, דאף הרמב"ם לא קאמר

של שאר הקרבנות **שלא נתעבלו** ושלא נעשו דשן מאתמול **בערב** — היו **סונקין** [מסלקים] **אותן** בצינורות — מזלגות **על צדי המזבח**, על מנת להחזירם למערכה לאחר מכן. שהרי אי אפשר עדיין להקטירם, לפי שאין שום דבר קרב קודם הקרבת תמיד של שחר.

ואם יש הרבה אברים, ואין הצדדים מחזיקים אותם, לפי שהם כבר מלאים בהם, סודרים אותם בסובב [אמה הכולטת במזבח באמצע גובהו], או היו מניחים אותן **על גבי הכבש**. לפי שאם היו מורידים את האברים לגמרי מן המזבח, היו נפסלים להקטרה לאחר שהאיר היום. שעמוד השחר פוסל בלינה. אבל על גבי המזבח אין לינה פוסלת. וכבש הרי הוא כמזבח לכל דבר.

החלו לגרוף את האפר, והיו **מעלין במגרפות את האפר על גב התפוח**.

והתפוח [ציבור האפר] — **היה באמצע**

המזבח. ומשום שהיה עגול כתפוח, קרוי כן⁽¹³⁾. [וקודם תרומת הדשן לא היו יכולים לפנותו. שהרי קודם צריך לתרום את תרומת הדשן, ואחר כך היו מפנים את שאר הדשן לתפוח].

וכשהיה האפר שבתפוח מתרבה, עד שכבר לא נותר מקום לסידור עצי המערכה, היו מוציאים אותו. כדכתיב "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה, אל מקום טהור".

ופעמים שהיה עליו שלש מאות כור אפר עד שהוציאוהו.

וברגלים לא היו מדשנין אותן [מוציאים את האפר], **מפני שהתפוח הוא נוי למזבח**. שעל ידי ריבוי הדשן ניכר שהקריבו הרבה קרבנות, ולא היה המזבח בטל.

ואף על גב דנוי הוא למזבח, מכל מקום כט-א כשהגיע הזמן לפנותו — **מימיו לא נתעצל הכהן** [שהיה מוטל עליו לעשות זאת]

והראב"ד שם השיג עליו דלא משמע כן מלישנא דמתניתין. דהא קתני "החלו מעלין באפר על גב התפוח". והרי כיון שהיו מוציאים את האפר כל יום, מנין היה שם תפוח, והרי כבר הוציאוהו מאתמול?

לכך פירש, שהיתה שם טבלה מרובעת גבוהה אמה, והיתה קצוצת קרנות ומעוגלת כתפוח. ועליה היו מעלים את הדשן.

ובדעת הרמב"ם יש ליישב, דלא היו מוציאים את כולו אלא חלק ממנו, בשביל שלא יפריע לסידור המערכות. רדב"ז ולחם משנה.

או דאית ליה לרמב"ם שלא היו מוציאים את הדשן כל יום, אלא כשהיה מתרבה. מהר"י קורקוס.

עבודה, הורשו ליכנס בין אולם למזבח. ששם היה מקום הכיור. מפרש.

ונראה שנתכוון ליישב בזה הא דאיתא בריש תוספתא דכלים ד"אין נכנסין בין אולם למזבח כשלא רחוק ידים ורגלים". ולכך כתב דבשביל לקדש לצורך עבודה מותר.

והראב"ד תירץ על זה, דכל שטבל ולא הטיל מים אחר הטבילה, מותר.

עוד כתב, דליכנס שם סגי ברחיצת ידים ורגלים כל שהיא, ולא דוקא ממי כיור.

13. וכתב הרמב"ם בפרק ב מתמידין ומוספין הלכה ז "דשן שבאמצע המזבח, והוא הנקרא תפוח".